
POROČILA REPORTS

TISOČ MILJ LOČITVE VEŽE ISTI SVOD NEBA O knjigi Ralfa Čeplaka Mencina *V deželi nebesnega zmaja*

413

Zgodovina neke medkulturnosti

Knjiga Ralfa Čeplaka Mencina *V Deželi nebesnega zmaja: 350 let stikov s Kitajsko*¹ je strnjena, strokovno utemeljena, a včasih (kot nam obljublja že njen naslov) tudi poetična zgodovina znanstvenih, kulturnih in gospodarskih stikov med Slovenijo in Kitajsko. To je delo, na katero smo že dolgo čakali in je izjemno pomembno, saj zapolnjuje globoko vrzel, ki je doslej zevala na področju tovrstnih raziskav.

Knjiga prinaša precej novih spoznanj na področju zgodovine slovensko-kitajskih odnosov in stikov med kitajskimi in slovenskimi znanstveniki, književniki, politiki, gospodarstveniki, umetniki in popotniki. Ta spoznanja so pomembna za zgodovinsko, kulturno in politično refleksijo obojestranskih odnosov in za preseganje predsodkov o provincialnem značaju slovenske kulturne identitete. Ta, za slovenski kulturni prostor izjemno pomembna nova spoznanja, so plod natančnega in obsežnega raziskovalnega dela, ki je osnovano na analizi in sistematični kategorizaciji informacij, pridobljenih tako iz primarnih (arhivskih) kot tudi iz sekundarnih virov, delno pa so tudi rezultat avtorjevih lastnih empiričnih raziskav (intervjuji). Zato nam nudi obsežno, a hkrati nadvse sistematično urejeno paleto najrazličnejših povezav, ki so vzniknile tako na podlagi vrste uradnih bilateralnih dogovorov kot tudi na podlagi neformalnih, a zato nič manj plodnih stikov med pripadniki obeh kulturnih krogov.

Avtor nas povede na zanimivo in pogosto pustolovsko popotovanje skozi prostor in čas. Njegova knjiga je pot raziskovanja odnosov med Slovenijo in Kitajsko, med dvema svetovoma, ki sta si daleč in hkrati blizu. Bližina, ki jo na tem čarobnem in pogosto presenetljivem popotovanju vzpostavi Ralf Čeplak Mencin, je plod kozmopolitske širine. Prav ta odprtost je temelj pričujočega dela, ki nas na duhovit, topel in iskren, a hkrati relevanten in informativen način sooča z "drugačnostjo" Kitajske. Zato knjiga *V deželi nebesnega zmaja* zagotovo ne bo zanimiva zgolj študentom in strokovnjakinjam s področja sinologije, etnologije, sociologije, zgodovine, politologije, mednarodnih odnosov in kulturoloških ved,

---

¹ Ljubljana: Založba /*cf., 2012. 290 str.: ilustr; Zbirka Varia

temveč tudi širši zainteresirani javnosti. Ne samo, da je to delo vsebinsko zanimivo, temveč je tudi dobro strukturirano. Knjiga je pregledno, sistematično in logično razčlenjena, kar bralstvu olajša razumevanje domnevne “drugačnosti”, ne da bi hkrati zapadlo v labirinte eksotizmov ali podobnih “rumenih nevarnosti”. Bralcem in bralkam lahko zato nudi vrsto novih informacij, pomembnih za zgodovinsko refleksijo in pridobitev sistematičnega vpogleda v zgodovinski razvoj, kulturne razsežnosti in politične implikacije slovensko-kitajskih stikov od 17. stoletja pa vse do današnjega dne.

414

Neupoštevanje specifičnih pogojev, ki jih narekujejo različni družbeni, zgodovinski, jezikovni in kulturni konteksti, nas kaj lahko privede do napačnih interpretacij. Tudi v široki paleti sodobnih raziskav in opisov “neevropskih kultur” je žal še vedno običajno, da se vsebinski in formalni kriteriji tistih diskurzov, za katerimi je (v danem trenutku) nakopičeno največ politične (in s tem tudi ekonomske) oblasti, projicirajo na obravnavani material, tudi če gre za preučevanje in interpretacijo vsebin, ki so nastale pod drugačnimi pogoji, v okviru drugače strukturiranih družbenokulturnih kontekstov. Kot vešč poznavalec svoje stroke se Ralf Čepлак Mencin dobro zaveda tovrstnih nevarnosti. Zato je njegovo delo osnovano na izsledkih metodologije medkulturnih raziskav in postkolonialnih študij. Četudi avtor ni sinolog, temveč etnolog, predstavlja njegova knjiga pomemben doprinos tudi v smislu nadgrajevanja tovrstnih raziskav na področju sinoloških študij. Avtor nam v svoji knjigi nazorno pokaže, da poteka iskanje medkulturnega dialoga vselej v znamenju nenehnega preseganja in ponovnega vzpostavljanja ločnic vednosti, na ozki brvi med razodevanjem in sprejemanjem, pripovedjo in interpretacijo. V tem smislu ločnice vednosti niso zgolj kulturno pogojene razmejčitve, temveč hkrati tudi mostovi, ki nas lahko približajo “tujemu” (kitajskemu) svetu in nam s tem razodenejo, da je ta “tuji” svet v svojem bistvu tudi naš – ne v smislu kolonialnega podjarmljenja, temveč v smislu občega človeškega bivanja. Tak vpogled v medkulturno interakcijo, ki se odvija na ravni posameznikov, pripadnikov slovenske in kitajske kulture, je še posebej relevanten ne zgolj za širitev obzorja širše slovenske javnosti, temveč tudi za kritično refleksijo vseh strokovnjakov, ki se ukvarjajo z raziskovanjem “ne-evropskih” kultur. Pri tem ne gre zgolj za dragoceno predstavitev (kar impresivno dolge vrste) vélikih Slovencev in Slovenk, ki so predstavljali mostove med svojo domovino in Kitajsko. V tem kontekstu je namreč zelo pomembna tudi njegova zgodovina “prišlekov”, ki so iz te daljne Dežele nebesnega zmaja prišli v naš geopolitični prostor, ki je opredeljen z zanje tujim jezikom in pogosto nerazumljivo kulturo, torej zgodovina Kitajcev in Kitajk, ki so živeli in/ali še živijo v Sloveniji.

Novi svetovi, nove besede, novi pogledi

Tudi v terminološkem pogledu je knjiga Ralfa Čeplacka Mencina dragocena, saj v širšo slovensko javnost vnaša specifično terminologijo sinološke znanosti. Glede na siceršnji kaos, ki prevladuje v slovenskih medijih in delno tudi v literaturi pri transkribiranju kitajskih lastnih imen, je še posebej razveseljivo dejstvo, da

avtor pri tem dosledno uporablja uradno kitajsko latinično pisavo pinyin, ki jo priporoča tudi mednarodna sinološka stroka.

V prvem delu knjige se ukvarja z “zahodno” percepcijo daljnega Cesarstva sredine in izpostavi dejstvo, da so pri seznanjanju Evrope s Kitajsko igrali odločilno vlogo jezuiti, h katerim je sodil tudi “naš” (tj. po izvoru slovenski) jezuit Ferdinand Avguštin von Hallerstein. Poročilo o tem slovenskem misijonarju s kitajskim imenom Liu Songling sodi seveda k dokumentacijam prej omenjenih pionirjev slovenskih – in s tem tudi evropskih – stikov s Kitajsko. Predstavitev Hallersteinovega življenja in dela zagotovo sodi k najdragocenejšim doprinosom pričujoče knjige. Hallerstein, torej Liu Songling, je na Kitajskem živel od leta 1739 pa vse do svoje smrti leta 1774. Na cesarskem dvoru v Pekingu je prevzel nadvse odgovorno in pomembno funkcijo vodje astronomsko-matematičnega kolegija ter bil celo imenovan v mandarina (cesarskega svétnika) 5. stopnje. Kot pomembna vez med takrat še zelo oddaljenimi svetovi je bil ta jezuit slovenskega rodu tudi pomemben vir medkulturnih dialogov, ki so Kitajski omogočali prve uvide v kompleksnost 'zahodne' znanosti in kulture. Prikaz njegovega življenja in dela jasno pokaže, da ti medkulturni stiki v njegovem obdobju niso bili plod enakovrednega in neobremenjenega interesa obeh strani, temveč prej rezultat političnih pogojev, ki so Kitajski na pragu 19. stoletja narekovali nujnost spoznavanja tujih svetov.

415

V tem kontekstu so torej informacije o tem, doslej v Sloveniji še malo znanem, znanstveniku iz 18. stoletja pomembne predvsem zaradi tega, ker je imelo njegovo delo odločilen vpliv na kasnejši razvoj kitajskih stikov z zahodno znanostjo. Po drugi strani pa je predstavitev njegovega življenja in dela dragocena tudi zaradi tega, ker je bil Hallerstein doslej tudi na Kitajskem (pa tudi v Evropi) znan predvsem kot pripadnik avstro-orske monarhije in ne kot predstavnik slovenske kulturne in znanstvene dediščine.

Že na začetku svoje knjige Ralf Čeplak Mencin bralce in bralke uvede v razmišljanje o samem pojmu kitajske “Drugačnosti”, ki je bila razumljena kot “eksotika”, kot nekaj tujega, nekaj, kar je bolj opredeljeno z oddaljenostjo kot z bližino. Kljub temu vzajemni odnosi med obema, precej različnima, jezikovno-kulturnima krogoma v tretjem tisočletju nikakor ne temeljijo na popolnem vzajemnem nepoznavanju, saj so tudi plod stoletij bežnih in tudi bolj poglobljenih stikov med obema svetovoma. In prav ti stiki, te bežno stkane niti, ki povezujejo starodavno Cesarstvo sredine z našo (na povsem drug način prav tako precej arhaično) deželico, so predmet Čeplak Mencinove knjige.

Radovednost kot gonilna sila

Prej omenjeni jezuit Hallerstein pa nikakor ni edini krščanski misijonar iz Slovenije, ki je vreden naše pozornosti. Ralf Čeplak Mencin je iz pozabe izkopal tudi vrsto drugih slovenskih misijonarjev, ki jih je – seveda v drugih kontekstih – delno raziskoval tudi Čeplak Mencinov kolega Zmago Šmitek; med temi velja posebej izpostaviti Petra Baptista Turka, Jožefa Kereca in Andreja Majcna.

V osrednjem delu svoje knjige nam avtor predstavi živopisano množico posameznikov in posameznic, ki so – vsak/a na svoj način – marsikaj doprinesli k vzajemnemu zblíževanju obeh kultur, ki tvorita predmet te knjige. Tukaj nam opiše in precej slikovito predstavi vrsto znanih in manj znanih avanturistov, raziskovalk, umetnikov in znanstvenic, ki so Kitajsko obiskovali od 17. stoletja pa vse do danes. Kot enega od pomembnih mostov med Kitajsko in Slovenijo opiše tudi zanimiv proces ustanavljanja in razvoja naše katedre za sinologijo, ki smo jo odprli leta 1996 v sklopu novega Oddelka za azijske in afriške študije na Filozofski fakulteti ljubljanske univerze in ki je odtlej izobrazila že vrsto nadobudnih mladih sinologinj (kakor tudi prenekaterega nadobudnega mladega sinologa).

416

In kaj je pravzaprav tista rdeča nit, ki povezuje tako popolnoma različne Slovence in Slovenke, kot so Alma Karlin, Elonora von Haas, Ivan Seničar, Ivan Skušek, Zorana Bakovič in ne nazadnje tudi sam avtor pričujoče knjige? To, kar jih povezuje, je radovednost in želja po tem, da se zblížamo s tistim, kar je na videz najbolj oddaljeno. S Kitajsko namreč. Radovednost, ta lepa čednost, je bila tudi tista, ki je med drugim botrovala želji mnogih Kitajcev in Kitajk, ki so se odločili zapustiti svojo domovino in se podati na pot razkrivanja in spoznavanja skrivnostnih obličij tujih, neznanih svetov. Ralf Čeplak Mencin nam v tem kontekstu predstavi tiste, ki so svojo novo domovino – eni samo začasno, drugi za vselej – našli v Sloveniji.

Ralf Čeplak Mencin svojo pripoved zaključí z opisom svoje razstave *Srečevanja s Kitajsko – 200 let slovenskih odkrivanj kitajske kulture*, ki jo je pripravil v letih 2006/2007 in ki je širši slovenski javnosti prvič v velikem obsegu predstavila zgodovino slovensko-kitajskih stikov. Gre za razstavo, ki je avtorja pravzaprav spodbudila k pisanju knjige o teh stikih.

Metodološke predpostavke

Ralf Čeplak Mencin se je raziskav, katerih izsledki in sporočila so objavljeni v tem delu, lotil na znanstveno neoporečen način, saj temeljijo na analizi in kritični interpretaciji virov v slovenščini, medtem ko je empirični del knjige osnovan na uporabi metode kvalitativno evalviranega intervjuja. Kljub dejstvu, da ostaja Ralf Čeplak Mencin v zasnovi svojega dela torej vseskozi zvest uporabi formalnih metodičnih postopkov svoje stroke, je njegova knjiga stilistično živahna ter dinamična in zato predstavlja prijetno in zanimivo branje. Napisana je v dobro razumljivi in berljivi slovenščini, v katero, kot že omenjeno, uvaja vrsto sinoloških terminov, ki so se izoblikovali v procesih razvoja slovenske sinološke znanosti. Posredovane informacije o “objektu raziskave” (tj. o srečevanjih dežele nebesnega zmaja in dežele na sončni strani Alp) presegajo raven zgolj deskriptivnih navedb, kar nedvomno doprinese k slogovni privlačnosti dela kot celote. Njegova pripoved pogosto (in vselej zavestno) vsebuje tudi osebno noto, izkušnje in védenja, ki jih je avtor pridobil v teku svojih lastnih soočanj s Kitajsko, z deželo, v kateri je prebil več kot letno dni.

Zato se avtor zaveda, da resnična srečevanja s to deželo ne izhajajo zgolj iz prebiranja knjig o Kitajski, temveč zlasti in predvsem tudi iz odnosov s Kitajci in Kitajkami kot osebami. Njegova knjiga je osnovana na prizadevanju za vključevanje “glasov prizadetih” v oblikovanje diskurza o “zahodnih (oz. slovenskih) videnjih” Kitajske.

Kot dober etnolog se Ralf Čeplak Mencin zaveda tudi dejstva, da je analiza teh videnj pomembna kulturna samorefleksija, ki omogoča ozaveščanje in preživetje množici kulturnih identitet. Pozorni bralec bo iz *Dežele nebesnega zmaja* razbral partikularnosti mnogih kitajskih identitet in njihove povezave z jezikom in mislijo, s tem osrednjim orodjem naših zavesti. Ta knjiga namreč raziskuje in podaja tudi nova spoznanja o mehanizmih, ki omogočajo raznovrstnost najrazličnejših srečevanj, ki dialoge in sobivanja s pripadniki in pripadnicami “tujih” kultur, torej z “Drugimi”, sploh omogočajo. Na ravni svojega znanstveno utemeljenega, a hkrati osebnega podoživljanja teh srečanj avtor vseskozi poskuša, da bi ta “Drug” izgubil veliko začetnico, s katero se še vedno ponaša v diskurzih sodobnega (zahodnega) družboslovja in le-temu priključene humanistike. Prizadeva si za to, da bi lahko bil samo to, kar je, namreč drugi. Naš drug. Sočlovek. Metodološko gledano, gre pri tem za vključevanje kitajskega diskurza v zahodne diskurze o Kitajski.

Na stičišču etnologije in sinologije

Vsekakor je Ralf Čeplak Mencin v tej svoji monografiji ponovno dokazal, da ni zgolj eden največjih slovenskih strokovnjakov za medkulturne študije, temveč tudi človek izjemno odprtega duha, ki v svojem delu subtilno, a hkrati velikopotezno odstira tančice, ki kljub obdobju vseobsežne globalizacije, v katerem živimo, še vedno zastirajo skrivnostno obličje Kitajske, njene družbe in kulture.

Knjiga je pomembna tudi zaradi tega, ker nam skozi vrsto celostno dokumentiranih zgodb in poročil prikaže konkretne vidike, ki so botrovali Kitajski na njeni dolgi, posebni poti iz predmoderne v moderno dobo. Pri tem gre za vidike posebnih znanj, ki izhajajo iz stičišč etnologije, antropologije, splošne kulturologije in kitajskih študij, torej sinologije. Avtor pričujoče knjige očitno izhaja iz predpostavke, po kateri pri metodoloških problemih, na katere moramo biti pozorni pri obravnavanju kitajske modernizacije, njene ideologije in njene miselnosti, ne gre zgolj za probleme filozofsko-konceptualne narave. V tem smislu je prav tako pomemben tudi geopolitični vidik naše razprave; pri analizi sporočilnosti vsake družbeno pomembne interakcije, vsakega medkulturnega stika je namreč pomembno upoštevati tudi ekonomski in zgodovinski kontekst, znotraj katerega se je le-ta razvil.

V ta obdobja prehoda oziroma tranzicije med tradicijo in modernostjo, med kontinuiteto in spremembo, ki so trajala več kot tri stoletja, je namreč umeščena tudi večina poročil in dokumentacij pričujoče knjige. Prav procesi modernizacije so bili tisti faktor, ki je bil na Kitajskem najjasneje in najmočneje opredeljen s stiki s tujino, s tujci in tujkami, ki v daljno, takrat zelo omajano, pravzaprav na smrt

obsojeno, *Cesarstvo sredine* niso prihajali zgolj kot spremljevalci in/ali stražarji zahodnega kapitala, temveč tudi kot glasniki nove dobe in hkrati kot človeška bitja, željna novih spoznanj in razumevanja “drugačnosti”. Pričujoča knjiga je nadvse dragocena tudi – ali celo predvsem – v smislu razkrivanja teh vidikov srečevanj Kitajske in Slovenije: na ravni občečloveškega doživljanja nam predstavi vrsto srečanj, ki se dogajajo na ozki brvi med čudenjem in razumevanjem, med strahovi pred neznanim in željo po bližini.

418 Na ravni strokovnih in znanstvenih razprav pa je poseben pomen Čeplak Mencinove knjige predvsem v tem, da to delo odlično zapolnjuje doslej obstoječo vrzel v raziskavah kitajsko-slovenskih odnosov: zato je knjiga toliko bolj zanimiva in relevantna ne zgolj za ožjo strokovno javnost, temveč tudi za celotni slovenski kulturni prostor. Pomen, ki ga imajo tovrstna medkulturna srečevanja tako v kontekstu lastne kulturne identitete kot tudi v kontekstu kulturnih interakcij na svetovni ravni, je v naši javnosti namreč še vse premalo ozaveščen. Zato menim, da predstavlja knjiga *V Deželi nebesnega zmaja* pomemben prispevek k obogatitvi in širjenju obzorja slovenskega bralstva.

Odnosi kot mostovi

Za konec bi želela – kot dragocenost pričujoče knjige – izpostaviti še nekaj; zdi se namreč, da avtor s svojo temeljno naravnostjo med drugim nadaljuje, nadgrajuje in po svoje osmisli tiste vidike kitajske tradicije, ki si je vselej prizadevala za srečanja pripadnikov in pripadnic različnih, partikularnih jezikovno-kulturnih krogov pod praporom univerzalne kulture našega skupnega sveta, ki je opredeljen s starodavno konfucijansko krepostjo so-človečnosti (ren). Tako je kitajski pesnik Su Shi (oziroma Su Dongpo, 1037–1101) iz dinastije Song svojo lirično pesnitev *Preludij melodije voda* (水調歌頭) končal z verzi, ki poudarjajo vzajemno povezanost človeških bitij, naseljenih v različnih svetovih – ali vsaj na različnih koncih našega skupnega sveta:

*Vendar ljubim to življenje,
saj sem del sveta.
Tisoč milj ločitve veže
isti svod neba.*

Ista duhovna naravnost preveva tudi knjigo *V Deželi nebesnega zmaja*. Zato to delo ni zgolj pomemben strokovni doprinos k ohranjanju naše skupne (tako slovenske kot tudi kitajske) dediščine. To delo ne predstavlja samo dragocene zbirke informacij in podatkov, ki jih je avtor rešil pred siceršnjo pozabo in jih vestno posredoval slovenski javnosti kot darilo njeni zgodovinski zavesti in njeni delno vendarle transkulturni identiteti. Knjiga nam jasno pokaže tudi tisti del naše preteklosti, ki presega drobnjakarstvo lokalnih zdrah in provincialne

samovšečnosti. Predstavi nam dejstvo, da je tudi zgodovina (podobno kot etnologija in sinologija) živ mozaik odnosov med različnimi družbami, kulturami in ljudmi. Medkulturni odnosi, ki jih v okviru svojih poročil prikaže avtor, so delček takšnega mozaika. Zaradi njih je ta knjiga vpeta v prav tisti povezujoči svod neba, ki omogoča spomin na stara in upanje na nova srečanja.

Jana Rošker

